

# 'THINK TANK' – ANALITIČKI CENTAR ZA PROMIŠLJANJE JAVNIH POLITIKA I ZAGOVARANJE

Dr.sc. Milan Ivanović  
(Panon - institut za strateške studije Osijek; 12.12.2012.g.)

## 1. Pojam i hrvatski naziv za think tank

Izraz (engl.) *Think tank* (bukvalni prijevod „misleći spremnik“ u značenju „trust mozgova“) u komotnijem prijevodu je naziv za organiziranu skupinu stručnjaka koja promišlja o određenim temama, a u praksi podrazumijeva neprofitnu organizaciju za promišljanje javnih politika i zagovaranje.

U hrvatskom jeziku nije standardiziran odgovarajući naziv za pojam *think tank*; neki autori koriste izraze *institut za javne politike* i *skupina za promišljanje*, neki koriste nezgrapnu kombinaciju engleskog i hrvatskog izraza *policy institut*, a mnogi autori jednostavno koriste originalni izraz *think tank* u izvornoj transkripciji.

Kako se radi o lingvističkom pitanju i komunikacijskom problemu potrebno je da struka izloži svoje mišljenje o tome i predloži rješenje.

Smatramo da (jezično) nije ispravno koristiti izvorni izraz *think tank* ili kombinaciju engleske i hrvatske riječi *policy institut*. Isto tako držimo da opisni izrazi: *institut za javne politike* i *skupina za promišljanje* ne odgovaraju biti rečenog pojma niti korespondiraju s našom tradicijom i praksom, a k tome su i nezgrapni za govornu i pisanu komunikaciju. Čini nam se da bi izraz **analitički centar** bio dobar hrvatski izraz za pojam *think tank*.

Dakle, zbog očuvanja i razvoja hrvatskog jezika te zbog kvalitetnije komunikacije u razradi teme u ovom će se eseju umjesto engleskog izraza *think tank* koristiti izraz **analitički centar**.

U njemačkom jeziku koriste se izrazi: 'Denkfabrik' (tvornica misli) i 'think tank'. U ruskom jeziku koristi se više izraza: 'Аналитический центр', 'мозговые центры', 'фабрика мысли', 'мозговой трест', u danskom: *tænketank*, u mađarskoj: *agytröszök*, a u švedskom: *tankesmedja*

U drugim europskim jezicima koristi se niz izraza u cilju prijevoda ovog pojma, ali se u pisanoj komunikaciji, u osnovi, ipak koristi izvorni izraz na engleskom jeziku *think tank*;

- francuski: 'laboratoire d'idées'
- talijanski: 'serbatoio di pensiero'
- španjolski: 'comité de expertos', 'comité de sabios', 'instituto de investigación', 'gabinete estratégico', 'centro de pensamiento', 'laboratorio de ideas'
- portugalski: 'usina de ideias'
- poljski: 'zbiornik myśli'
- slovački: 'myšlenková nádrž', 'myslivna mozgovna', 'továrna myšlení'. [9]

## 2. Kratka povijest nastanka analitičkih centara

Iako je izraz *analitički centar* (think tank) nastao 1950-tih godina u SAD-u takve organizacije datiraju iz 19. i s početka 20. stoljeća; Fabian Society, London (1884.) Carnegie Endowment for International Peace, Washington D.C (1910), Institut für Volkswirtschaftslehre, Kiel (1914.), Brookings Institution, Washington (1916.). Sam izraz *analitički centar* nastao je u vrijeme Drugog svjetskog rata iz američkog ratnog slenga (think tank - prostorija gdje stratezi raspravljaju o ratnim planovima). Kao tip organizacije koja nudi savjete među prvima su (1943) utemeljeni American Enterprise Institute te RAND Corporation<sup>1</sup>. Nakon toga raste broj analitičkih centara za razna područja javnih politika. Ubrzano širenje analitičkih centara diljem svijeta započelo je 1980-tih godina kao rezultat procesa globalizacije, kraja hladnog rata i pojave transnacionalnih problema. [2] [4] [9]

<sup>1</sup> RAND (Research ANd Development) je provodio istraživanja i analize za oružane snage SAD-a u okviru Douglas Aircraft Company.

### 3. Analitički centri – most između znanosti i političkih zajednica

Dakle, *analitički centri* su organizacije koje provode istraživanja u nekom od sektora javnih politika, a često se bave i zagovaranjem te (istražene) javne politike. Područja javnih politika su u dijapazonu od međunarodnih odnosa, ekonomskog razvoja i privrednog poslovanja, socijalne politike ili političke strategije sve do vojne tehnologije i različitih pitanja kulturnog stvaralaštva. Najveći broj ovakvih organizacija su neprofitnog karaktera i mnoge su zemlje (npr. SAD i Kanada) ovakvim društvenim subjektima dali neoporezivi status.

Neki autori (bez pomnijeg razmatranja) polazeći od kratkog opisa termina površno pristupaju ovoj temi pa, između ostaloga, u analitičke centre ubrajaju i državne institute i sveučilišne zavode – što, smatramo, ne odgovara biti analitičkih centara – koji su, u osnovi, proizvod razvijenog civilnog društva, a ne državne administracije i službene znanosti. Zato je korisno navesti definiciju analitičkih centara „Think Tanks and Civil Societies Program“-a (TTCSP) Sveučilišta Pensilvanije – koji se ovim pitanjima bavi desetak godina te objavljuje godišnje rang liste utjecajnijih analitičkih centara u svijetu:

*„Analitički centri su organizacije koje pokreću javnim politikama orijentirana istraživanja i analize te nude savjete o domaćim i međunarodnim pitanjima u nastojanju da omoguće političarima i javnosti donošenje argumentiranih odluka o javnim pitanjima. Analitički centri mogu biti povezani s političkim strankama, vladama, interesnim skupinama ili poduzećima ili sastavljeni kao nezavisna nevladina organizacija. Te institucije često djeluju kao most između akademskih i političkih zajednica, služe javnom interesu kao neovisni glas koji primijenjena i temeljna istraživanja prevodi u jezik i oblik razumljiv, pouzdan i dostupan političarima i javnosti. Strukturirani kao stalna tijela, nasuprot ad hoc povjerenstvima ili istraživačkim panelima, analitički centri posvećuju znatan dio svojih ljudskih i financijskih resursa pokretanju i objavi istraživanja i analiza javnih politika u sektoru slijedećih društvenih znanosti: politika, ekonomija, javna uprava i međunarodni poslovi. Glavni proizvodi ovih organizacija su: knjige, monografije, izvješća, kratka priopćenja, konferencije, seminari, formalne i neformalne rasprave s političarima, državnim dužnosnicima i ključnim dionicima javnih politika.“ [5]*

Da ne bude zabune – i državni instituti (svi od reda) i mnogi sveučilišni odjeli (u manjem postotku) svojim radom, u osnovi, kvalitetno pripremaju podloge za vođenje javnih politika; zbog toga su osnovani i to je njihov *raison d'être*. Međutim, njihovi su „proizvodi“ strateške naravi i ne mogu pokriti kompleksnost svih detalja problema koje istražuju, a pogotovo ne mogu ažurno pratiti realizaciju i (ne) dosljednu provedbu rečenih strategija; to je praktično izvan njihovog dometa.

Analitički centri su nastali slijedom razvoja civilizacije; suvremena su društva u kontinuiranim procesima brzih i kompleksnih promjena uzrokovanih nizom globalnih faktora – od razvoja tehnologije i demokracije do međunarodnih odnosa. Vrijeme udvostručavanja novih spoznaja i tehnoloških znanja se ubrzano (čak eksponencijalno) skraćuju tako da znanje o nekom području, spoznaje i odgovarajuće informacije, postaju najvažniji resursi u društvenom i privrednom razvoju. [3] Zato - posjedovanje znanja, i na njima prikupljene informacije, postaju ključni elementi za donošenje pravovremenih i ispravnih odluka. Upravna (državna i privredna) tijela i dužnosnici koji moraju odnositi odluke u provedbi strateških opredjeljenja (u osnovi su to elementi iz javnih politika) nemaju dostatne spoznaje o problemu, a, u isto vrijeme, zatrpani su velikom količinom informacija, koje su često nesistematizirane, nepouzdanе i/ili zastarjele.

Dio poslova obrade potrebnih informacija za donošenje odluka realizira se u državnim institutima<sup>(1)</sup> i stručnim službama donositelja odluka<sup>(2)</sup>, no mogućnost ažurne akcije instituta<sup>(1)</sup> i ekipiranost službi i dometi njihove spoznaje<sup>(2)</sup> imaju određene granice. E, upravo taj međuprostor svojim djelovanjem ispunjavaju analitički centri – kao proizvod razvijenog civilnog društva i potreba uravnotežene demokracije.

Nezavisni pristup, inovativnost i ažurna istraživanja analitičkih centara u praćenju postojećih javnih politika i predlaganja novih elemenata, ključni su razlozi za uspjehe koje oni postižu širom svijeta. Zbog toga je interes vlada i vladinih institucija za suradnju s ovim organizacijama sve izraženiji i treba očekivati da će u budućnost snažno jačati potreba za sistematičnim i argumentiranim utjecajem na javne politike na svim razinama.

#### 4. Klasifikacije analitičkih centara

Više je osnova za klasifikaciju analitičkih centara, a osnovni su prema: području djelovanja, organizacijskim oblicima, osnivačima i načinu financiranja. Ovdje se neće detaljnije razmatrati sve moguće klasifikacije, jer - to i nije namjera ovoga teksta; pregledno će se samo ukazati na osnovne okvire.

- Naglasili smo već da se analitički centri osnivaju za cijeli niz područja društvenog života, ali najveći broj (u svjetskim razmjerima) su analitički centri za politička pitanja i međunarodne odnose, a slijedi područje ekonomskog razvoja.
- Prema organizacijskim oblicima i osnivačima razlikuju se: neovisni, državni, akademski i stranački analitički centri. Prema Diane Stone - u SAD se pojam .analitički centri. nikada nije vezao uz vladine organizacije ili odjele, jer te organizacije moraju biti autonomne i neovisne o državi, poduzećima ili bilo kojem drugom interesu kako bi mogle slobodno razmišljati. [5]
- U osnovi analitički centri su neprofitnog karaktera, no u Japanu oko 50 % svih ovakvih organizacija su profitne institucije. [6]

Na kraju treba naglasiti da se analitički centri. razlikuju od sveučilišnih istraživačkih odjela i od filantropskih fondacija koje, kao samo jednu od svojih aktivnosti, imaju financiranje istraživanja. Razlikuju se i od lobističkih grupa, jer analitički centri ne djeluju samo lobiranjem (osnovna im je djelatnost istraživanje), a k tome - njihovo je lobiranje u javnosti. I konačno, razlikuju se i od vladinih istraživačkih i savjetodavnih institucija, jer nemaju zadati okvir istraživanja i smatraju se neovisnim.

U nastojanju da pridonese razjašnjenju smisla (raznolikih) analitičkih centara TTCSP je načinio njihovu tipologiju koja uzima u obzir komparativne razlike u političkim sustavima i civilnom društvu diljem svijeta. Analitički centri obavljaju mnoge uloge u svojim društvima, no - svi oni ne rade iste stvari u istoj mjeri. Tijekom proteklih 85 godina

korišteno je više organizacijskih oblika tako da se analitički centri znatno razlikuju po svojem stilu rada, modelima zapošljavanja, težnji k akademskim standardima

##### Organizacijska povezanost analitičkih centara [5]

- Samostalni i neovisni  
Značajna neovisnost od bilo koje interesne skupine ili donatora, autonomne u svom radu i financiranju od vlasti.
- Kvazi neovisni  
Autonomni od vlasti, ali povezani s interesnom skupinom (sindikati, vjerske skupine, itd.), donatorima koji daju većinu sredstava i imaju značajan utjecaj na rad analitičkih centara.
- Sveučilišni  
Istraživački centar na sveučilištu.
- Stranački  
Formalno povezan sa političkom strankom.
- Vladin  
Povezan s vlastima ili dio strukture vlasti.
- Kvazi Vladin  
Financira se isključivo od strane državnih subvencija i ugovora, ali nije dio službene strukture vlasti.

objektivnosti u istraživanju i angažmanu glede kreatora politike, medija i javnosti. Godišnja rang lista najboljih analitičkih centara na svijetu osim po zemljopisnom kriteriju (regije svijeta) sačinjava se prema slijedećim područjima [5]:

1. Međunarodni razvoj
2. Zdravstvena politika
3. Ekologija
4. Sigurnost i međunarodni odnosi
5. Domaća ekonomska politika
6. Međunarodna ekonomska politika
7. Socijalna politika
8. Znanost i tehnologija
9. Transparentnost i dobro upravljanje.

## 5. Analitički centri u Europi

Danas u svijetu postoji više od 11.000 analitičkih centara. [5] Procesi globalizacije u posljednjih 20-tak godina su u Africi, istočnoj Europi, Srednjoj Aziji i dijelovima jugoistočne Azije pridonijeli stvaranju neovisnih istraživačkih organizacija za područja javnih politika te je većina analitičkih centara u ovim regijama nastala u posljednjih desetak godina.

Prema Godišnjem izvještaju TTCSP-a krajem 2011. g. u Europi je bilo registrirano 1.795 analitičkih centara, od toga 537 u zemljama Istočne i 1.258 u zemljama Zapadne Europe. U tablici 1 daje se rang lista zemalja koje imaju više od 10 analitičkih centara. [6]

Tablica 1

<i>Rb</i>	<i>Istočna Europa</i>	<i>Broj AC</i>	<i>Zapadna Europa</i>	<i>Broj AC</i>
1.	Rusija	112	Velika Britanija	286
2.	Rumunjska	54	Njemačka	194
3.	Ukrajina	47	Francuska	176
4.	Poljska	41	Italija	90
5.	Mađarska	39	Švicarska	66
6.	Bugarska	33	Švedska	65
7.	Češka	26	Nizozemska	57
8.	Srbija	24	Španjolska	55
9.	Litva	19	Belgija	52
10.	Slovenija	19	Danska	43
11.	Slovačka	18	Austrija	40
12.	Estonija	17	Grčka	35
13.	Makedonija	15	Finska	28
14.	Bosna i Hercegovina	13	Portugal	21
15.	Bjelorusija	12	Norveška	15
16.	Latvija	11	Irska	15
17.	Albanija	10		
18.	Hrvatska	10		

Izvor: [6]

## 6. Analitički centri u Hrvatskoj

I prema broju analitički centara i prema njihovom djelovanju (nećemo koristiti izraz - utjecaju) na javne politike Republika Hrvatska nije mnogo odmakla od tranzicijskog početka u ovom sektoru.

Budući da ne postoji javno dostupna evidencija analitičkih centara u našoj zemlji Internet pretraga je jedini izvor. Dakle, kao analitički centri u Hrvatskoj (prema osnivačkom aktu iskazan tip organizacije“ think tank“) osnovani su (abecednim redom):

1. Adriatic institut za javnu politiku – Rijeka  
– utemeljen 2004. godine  
<http://www.adriaticinstitute.org>
  2. CEPOR (Zagreb\_Osijek)  
Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva  
– utemeljen 2001. godine  
<http://www.cepor.hr/>
  3. Euromediteranski forum (EMEF) - Split  
– utemeljen 2008. godine  
<http://www.emef.hr/>
  4. Hrvatska udruga za međunarodne studije (HUMS) – Zagreb  
- utemeljena 1999. godine pri Fakultetu političkih znanosti  
<http://medjunarodne-studije-hums.hr/>
  5. Innovation-institute. Zagreb  
– utemeljen 2008. godine  
<http://www.innovation-institute.eu/>
  6. Politea – udruga za promicanje društvenih znanosti i novih medija, Zagreb  
– utemeljens 2008. godine, a od 2010. „nastoje izgraditi think tank“  
<http://politeathinktank.wordpress.com/>
- . CPI - Centar za politološka istraživanja d.o.o. - Zagreb (privatna znanstvena ustanova utemeljena 2001. g.) od 2010. je proklamirao da će razvijati novu poslovnu uslugu think tank te mjesečno „počevši od 15. veljače 2010. g. objavljuje kraće osvrtne i analize aktualnih zbivanja. U sljedećem koraku nudi izradu policy analiza i strategija skrojenih po željama zainteresiranih pojedinaca, državnih institucija, kao i domaćih i stranih ulagača, managera i poslovnih planera i stratega.“  
[www.cpi.hr](http://www.cpi.hr)
- . CERANEO - Centar za razvoj neprofitnih organizacija, Zagreb, utemeljen 1998. g. (prikuplja, analizira i istražuje probleme u području socijalne politike potičući inovativne pristupe u njihovom rješavanju te zagovara značajniju ulogu civilnog društva); u objavljenom razgovoru s predsjednikom organizacije (G.Bežovan) kod predstavljanja organizacije naglašeno je da je Ceraneo think tank organizacija  
[www.ceraneo.hr](http://www.ceraneo.hr) (web nedostupan)
- . Ostalo:
- kod udruge MRAK, Zagreb, javlja se projektna ideja o „Think tanku“.
  - treba spomenuti da je utemeljen „Mozgalo“ kao „mrežni think tank projekt“
  - postoji i Blog(er) Think tank. [9]
  - u registru udruga građana (Vladin ured za udruge) postoji 137 udruga građana koje imaju u svome nazivu riječ „institut“ [8]; neke od njih – kao Hrvatski institut za

lokalnu samoupravu Osijek (pri Pravnom fakultetu Osijek) - imaju sva obilježja analitičkog centra, a veliki broj je orijentiran na astrologiju, eko\_prehranu, sport, povijest i aktivnosti iz humanističkog sektora – što nije domena analitičkih centara. Međutim, detaljniji podaci (statut, itd.) nisu dostupni.

Prema tome naš nalaz ne odstupa od iskazanog (malog) broja analitičkih centara u Hrvatskoj [5] - po kojem smo pri dnu liste europskih zemalja; tu činjenicu otežava spoznaja da su i zemlje s dvostruko manjim brojem stanovnika prema broju analitičkih centara ispred Hrvatske (BiH, Estonija, Latvija, Litva, Makedonija, Slovenija).

Ovdje treba obavijestiti da je na rang listi 30 najutjecajnijih analitičkih centara Istočne Europe u 2011.g. na 18. mjestu pozicioniran Adriatic Institute for Public Policy iz Rijeke. [5]

## **7. Umjesto zaključka**

Umjesto prepričavanja značajki i performansi hrvatskih analitičkih centara te davanja zaključka o tome – upućujemo čitatelja na korištenje naznačenih njihovih web adresa.-

## **Literatura**

1. Delić Anamarija, Singer Slavica, Alpeza Mirela (2011.), The Role of Think Tanks in Shaping SME Business Environment in Croatia – The Case of CEPOR; The Ninth International Conference:“Challenges of Europe: Growth and Competitiveness – Reversing the Trends” (<http://www.cepor.hr/onama.html#sto>)
2. Galonja Aleksandra (2012.): Vodič kroz evropske think thank organizacije, Vlada RS, Beograd
3. Ivanović, Milan (2008.): Tri eseja o znanosti; ISBN 978-953-6032-55-6; Elektrotehnički fakultet Osijek
4. Mandić Anamarija (2005.): Proces oblikovanja politika i instrumenata podrške razvoja sektora malih i srednjih poduzeća  
Magistarski rad, Ekonomski fakultet Osijek
5. McGann James G. (2011.): Global "Go-To Think Tanks" Report 2010  
University of Pennsylvania, Philadelphia, USA
6. McGann James G. (2012.): Global "Go-To Think Tanks" Report 2011  
University of Pennsylvania, Philadelphia, USA
7. Stone Diane (2002.): Think-tanks; in Elsevier Encyclopaedia [pp.15668-671]
8. \* \* \* (2012.): [www.uzuvrh.hr/](http://www.uzuvrh.hr/)
9. \* \* \* (2012.): [wikipedia.org/](http://wikipedia.org/)